

Ett litet bidrag till frågan om frukthandelns ordnande

Lind, Gustaf

12 B x b Landtbruksakad.

Meddelande från Kungl. Landbruksakademiens Experimentalfälts Trädgårdsavdelning.

N:r 18.

12 Bxa

Ekow.
Lantbr.
Skad.

ETT LITET BIDRAG TILL FRÅGAN OM FRUKTHANDELNS ORDNANDE

AV

GUSTAF LIND

STOCKHOLM

O. L. SVANBÄCKS BOKTRYCKERI 1922

Kungl. biblioteket

0 0000 000105567

Ett litet bidrag till frågan om frukthandelns ordnande.

Meddelande vid Landbruksakademiens sammankomst den 16 januari 1922

av

Gustaf Lind.

Under ett par decennier har man arbetat på att finna lämpligaste lösningen beträffande omsättningen och utnyttjandet av landets frukt-skördar. Trots många försök och ett energiskt arbete särskilt inom Sveriges Pomologiska Förening är denna fråga dock ännu långt ifrån slutgiltigt löst. Erkännas måste, att frågan är allt annat än lätt att lösa dels på grund av fruktens ömtålighet och relativt korta hållbarhet, dels på grund av vissa fruktuppköparens profitlystnad. Dessa senare tycka bäst om att få arbeta i ro. Odlarna böra ej störas av några upplysningar om att väl behandlad frukt kan betinga väsentligt högre priser än dem, de anse sig böra betala. Kunnat dessa fruktuppköpare komma över frukten för en spottstyver men likväl erhålla högt pris vid försäljningen, äro de belättna. Att fruktens värde förminskas genom mindre god behandling ligger helt utanför deras intressesfär. Affärsmännen i städerna önska icke heller störas i sin verksamhet. De intressera sig mest för den utländska frukten och för dem är ett rikt fruktår här i landet endast till besvär. Bäst tycka de om, därest intet göres för den *svenska* fruktens bekantgörande bland den fruktkonsumerande allmänheten.

Bägge dessa kategorier av affärsmän ha emellertid allt ifrån Pomologiska Föreningens tillkomst haft det mindre trivsamt. Ju mer energiskt arbetet från Sveriges Pomologiska Förenings sida bedrivits, desto större rubbningar ha de utsatts för i sin affärsverksamhet. Mången gång ha butikshandlarna t. o. m. nödgats bereda plats även för svensk frukt i sina affärer. Så utträngde år 1911 den välbehandlade svenska frukten nästan fullständigt den utländska ur de svenska fruktaffärerna och vid krigsutbrottet var man så långt kommen, att man t. o. m. ansåg frågan om frukthandelns ordnande nära på löst. Så kom kriget och under detta förlorades allt grepp över de svenska fruktodlarna. När dessa, såsom under 1918 var fallet, till orimligt höga priser kunde försälja fruk-

ten, medan den ännu satt kvar på träden, förlorade de allt intresse för fruktens omsorgsfulla behandling. Men redan 1920 kom bakslaget. Den låga valutan i vissa fruktproducerande länder liksom även de nyinrättade direkta ångbåtsförbindelserna med andra av världens större fruktodlingscentra påverkade till den grad importen av utländsk frukt, att vi detta år satte rekord i fråga om fruktimporten. Då fruktskörden inom landet var tämligen ringa, ansågs det emellertid mindre lämpligt att då vidtaga några åtgärder för främjandet av handeln med *svensk* frukt, helst som mycket av det, som med stor möda byggts upp, nu var nedrivet. Det fanns ingen annan råd än att börja om på nytt.

Under 1921 fingo vi ett rikt fruktår, framförallt i Mälardalen, som bekant en av Sveriges rikaste fruktodlingsbygder. Torgen i Stockholm såväl som i övriga städer i Mälardalens län blevo under september 1921 förligen översvämmade av frukt. Det blev nästan omöjligt att finna avsättning för fruktmassorna och icke obetydliga partier av även så fina sorter som Säfstaholmsäpplet kunde av brist på köpare icke omsättas. Samtidigt voro emellertid frukt- och speceriaffärerna överfyllda med utländsk frukt. Icke mindre än 412,000 kg. färska äpplen och päron importerades under sept. 1921, d. v. s. samtidigt som man särskilt i Mälardalens län hade att inhösta sannolikt den största fruktskörd, som någonsin förekommit. Men till affärerna kunde de svenska odlarna i stort sett icke sälja någon frukt, ty man förklarade där, att allmänheten endast ville ha utländsk sådan. Kommo i enstaka fall några affärer med svensk frukt till stånd, betaltes så låga priser, att frakt- och emballagekostnaderna knappast blevo betäckta.

Som bevis på frukthandlarnas ringa intresse för svensk frukt sensommaren 1921 förtjänar anföras, att en bekant frukthandelsfirma i Stockholm icke ens gittade att i sitt skyltfönster utställa prover av svensk frukt, som gratis ställdes till dess förfogande, oaktat det i tidningarna meddelades, att veckans svenska fruktsorter funnos till beskådande i just den firmans skyltfönster.

Det fanns då ingen annan råd än att söka taga saken i egna händer och med förbigående av alla mellanhänder direkt söka intressera den fruktkonsumerande allmänheten för den svenska frukten. Man kunde nämligen icke längre finna sig uti, att den detta år ovanligt väl utvecklade svenska frukten skulle av brist på köpare få förfaras. Den 29 sept. 1921 hade man äntligen kommit så långt, att man på Hötorget i Stockholm kunde utställa tvenne salustånd, försedda med Sveriges Pomologiska Förenings skylt och fyllda med förstklassig frukt från Gripsholms trädgårdar, vilken frukt sorterats och packats vid en för trädgårdsskolans elever därstädes kort förut anordnad fruktpackningskurs. Priserna sattes så, att de skulle tillföra odlaren skälig betalning för frukten, men ändock icke utgöra något oövervinnerligt hinder för den fruktkonsumerande allmän-

heten vid inköp av svensk frukt. Vid försäljning kilovis beräknades priset endast 20—25 öre högre än vid försäljning lådvis.

Alltifrån första dagen blev denna försäljning en fullständig succès för den svenska frukten. Hela veckan igenom voro salustånden fullständigt belägrade av köplystna kunder och vissa lördagar blev trängseln rent av besvärande, oaktat de expedierandes antal då var rätt så stort. Dagskassar av ända upp till 2,000 kr. vid minutförsäljning av frukt vid ett salustånd å ett öppet torg torde hittills näppeligen ha förekommit, men sådana ha flera gånger inhöstats av Sveriges Pomologiska Förening. Till den 13 jan. 1922, då försäljningen avslutades, ha försålts frukt för omkring 68,000 kr. All den frukt, som av Sveriges Pomologiska Förenings medlemmar anmälts till försäljning, hade då blivit försäld.

Inalles försålles omkring 60,000 kg. äpplen och 3,500 kg. päron. Medelpriset för äpplen utgjorde cirka 1,05 kr. och för päron 1,11 kr. pr kg. Motsvarande siffror utgjorde vid 1911 års fruktförsäljningsförsök resp. 50 och 40 öre och 1913 resp. 64 och 70 öre, allt pr kg.

Beräknas omkostnaderna för inpackningsmaterial, frakt och försäljningsprovision till 30 öre pr kg., blir nettopriset pr kg. för äpplen för de sydsvenska fruktodlarnas vidkommande ung. 75 öre och för Mälardalens fruktodlare med sina lägre fraktkostnader omkring 80 öre pr kg.

Nytan för den svenska fruktodlingen av Sveriges Pomologiska Förenings fruktförsäljning 1921 får emellertid icke endast bedömas efter de siffror, som denna försäljningssumma utvisar. I och med att Pomologiska Föreningens fruktförsäljning tog sin början, begynte man nämligen intressera sig för svensk frukt över hela landet. Enligt samstämmiga uppgifter från såväl odlare som frukthandlare steg sålunda priset för prima svensk frukt i genomsnitt med 25 öre pr kg. omedelbart efter sedan Pomologiska föreningens fruktförsäljning började. Efterfrågan å svensk frukt, som förut varit mycket ringa, blev med ens särdeles livlig.

Det dröjde icke heller så länge, förrän den svenska frukten började bli efterfrågad av affärsmännen och inemot försäljningstidens slut voro köpmännen de förnämsta avnämarna.

Orsakerna till den framgång, som den svenska frukten vann under kösten 1921, äro flera.

Först och främst bedrevs under hela hösten en målmedveten reklam för den svenska frukten såväl genom tidningsartiklar som på annat sätt. Härvidlag sökte man i främsta rummet intressera konsumenterna.

Så t. ex. anordnades å Experimentalfältet, medan frukten ännu satt kvar på träden, flera gånger i veckan demonstrationer av frukt för eleverna vid hushålls- och andra skolor. Genom tillkännagivanden i tidningarna inbjödos Stockholms husmödrar till Experimentalfältet för att praktiskt lära känna billiga och enkla konserveringsmetoder för svensk frukt. Under söndagarna anordnades demonstrationer av frukt för villa-

ägare, kolonister och deras familjemedlemmar. På detta sätt kunde man bara från Experimentalfältet sprida kännedom om svensk frukt till något tusental personer, vilka sedan i sin tur förde saken vidare till vänner och bekanta. Mången fick t. o. m. sådan smak för frukten vid Experimentalfältet, att han blev otålig över, att den bebådade Hötorgsförsäljningen av svensk frukt icke genast kom i gång. Sedan detta emellertid skett, dröjde det icke länge, förrän konsumenterna började efterfråga svensk frukt i affärerna. Därigenom tvungos köpmännen att saluföra sådan och kunde icke längre ursäktas sig med, att den svenska frukten var så dålig, att den var oanvändbar, såsom de tidigare haft för sed. Konsumenterna kunde nämligen peka på, att man på Hötorget kunde få köpa välbehandlad svensk frukt av hög kvalité och, om handlanden icke ville tillhandahålla sådan, gick man hans affär förbi.

Men även den mest intensiva reklam förmår intet, därest icke den vara, för vilken reklamen göres, är av utmärkt beskaffenhet och saluföres i sådant skick, att den verkligen inbjuder till inköp. Frukten under förra året var som bekant av hög kvalité. Den frukt, som av Sveriges Pomologiska Förenings medlemmar anmäldes till försäljning, var genomgående väl sorterad och packad. Köparna ha sålunda kunnat lita på, att frukten i en låda genomgående motsvarat det märke, varunder den försåls. Det mångåriga arbete, som av Pomologiska Föreningen bedrivits i syfte att lära fruktodlarna att omsorgsfullt sortera och packa sin frukt, har sålunda visat påtagliga resultat, om det också tyvärr visat sig, att en och annan odlare ännu icke kommit till insikt om det från affärssynpunkt förkastliga uti att söka förgylla upp en mindre god vara genom att lägga ett varv vacker frukt överst i lådan och mindre god sådan under. Sådana odlare måste utestängas från de fördelar, som en ordnad fruktförsäljning medför för odlarna, tills de kommit underfund med, att det icke går an att bedriva något fusk i avseende på fruktens sortering och inpackning.

Erfarenheten har för övrigt visat, att större fruktkonsumenter snart nog lära känna namnen på sådana trädgårdar, där man sorterar sin frukt väl, och att de se noga efter, att den frukt, som de köpa, kommer från någon av dessa trädgårdar. Trädgårdarna vid *Silfåkra*, *Småryd*, *Gripsholm*, *Bergåsa* och *Torreby* torde, för att endast nämna några exempel, hädanefter icke ha några svårigheter att få sin frukt försåld, sedan konsumenterna funnit, att de tryggt kunna köpa frukt från dessa trädgårdar efter märket och utan att taga själva frukten i betraktande.

Skall handeln med den svenska frukten bliva tillfredsställande ordnad, är det sålunda ett oeftergivligt villkor, att man vid alla trädgårdar, där förstklassig handelsfrukt frambringas, sorterar och packar sin frukt väl. Det måste bliva en av de viktigaste uppgifterna för hushållningssällskapens trädgårdstjänstemän att övervaka arbetet med fruktens skördande, sortering och inpackning inom deras resp. län. I ett och annat län,

såsom exempelvis i Göteborgs och Bohus samt Gottlands län, nedlägga trädgårdskonsulenterna redan ett stort arbete i detta hänseende och de ha uppnått goda resultat. Men det finnes beträffande fruktskörden ofantligt mycket att göra i flera andra län och man behöver endast göra ett besök vid en fruktauktion i Centralsaluhallen i Stockholm för att komma underfund med, hur illa det på sina håll är ställt med fruktens sortering och inpackning. Man kan där få se, huru svensk frukt ännu så sent som hösten 1921 salufördes i svinburar, gamla lingonlådor och andra mer eller mindre osnygga kärl utan minsta tecken till sortering eller omsorgsfull inpackning. Det rör sig här icke om småpartier. Sålunda såldes det vid dessa auktioner genom en enda person, enligt vad som uppgivits, icke mindre än 55 ton äpplen endast från Villands härad i Kristianstads län. Dessa fruktpartier befunno sig i ett synnerligen dåligt skick. I detta län, Sveriges förnämsta fruktodlarebygd, finnes ofantligt mycket att göra, innan fruktodlingen kan sägas lämna den avkastning, som där med lätthet skulle kunna uttagas ur fruktträdgårdarna.

En fråga, som, när det gällt frukthandeln ordnande, tidigare icke ägnats tillbörligt beaktande, är sortvalet. Man har sålunda vid nyplanteringar ofta förbisett handelsvärdet hos de olika sorterna. Årets försäljningsförsök har i detta avseende givit rika erfarenheter, till vilka man vid framtida nyplanteringar icke bör underlåta att taga hänsyn. Framförallt ha följande äpplesorter visat sig vara begärliga i handeln och fullt konkurrensdugliga gent emot den utländska frukten:

A) Bordsäpplen: *Cox's Orange* (från Skåne och övriga trakter i första fruktodlingszonen), *Cox's Pomona*, *Gravensteiner*, *Gul Richard*, *Maglemer*, *Oranie*, *Signe Tillisch*, *Stenkyrke* (från Gottland), *Säfstaholmsäpple*, *Transparente blanche*, och *Åkerö*.

B) Hushållsäpplen: *Cellini*, *Flintingeäpple*, *Golden Noble*, *Harberts renett* och *Husmodersäpple*.

Från prissättningssynpunkt skulle man kunna klassificera de viktigaste svenska handelsäpplesorterna på följande sätt:

- 1) *Gravensteinerklassen*: *Gravensteiner*, *Gul Richard*, *Signe Tillisch*, *Stenkyrkeäpple*.
- 2) *Åkeröklassen*: *Åkeröäpple*, *Cox's Orange*.
- 3) *Cox's Pomona klassen*: *Cox's Pomona*, *Transparente blanche*.
- 4) *Maglemerklassen*: *Maglemer*, *Oranieäpple*, *Säfstaholmsäpple*.
- 5) *Husmodersäppleklassen*: *Husmodersäpple*, *Flintingeäpple*, *Golden Noble*, *Harberts renett*.
- 6) *Grågyllingklassen*: *Grågylling*, *Boiken*, *Melonäpple*, *Rigston*, *Rosenhäger*.
- 7) *Celliniklassen*: *Cellini*, *Alexander*, *Charlamovsky*.

Småfruktiga äpplesorter äro, om man undantager sådana särskilt fina sorter som *Cox's Orange*, *Maglemer* och *Oranieäpple*, i regeln mindre efter-

frågade. Sålunda är *Guldparmän*, vilket äpple visserligen har ett vackert yttre, men är mindre finsmakande, rätt litet begärligt. Detta är ävenledes fallet med *Ribston*, som endast med svårighet kan avyttras åtminstone före jul. Samma är också förhållandet med *Melonäppet*, som när det börjar skrupna, är hart när osäljbart.

Det är sålunda allt annat än lyckligt, att hushållningssällskapen, såsom beklagligtvis skett i några sydsvenska län i fråga om *Guldparmän*, uppmana till odling i större skala av fruktsorter, vilka sedermera visa sig vara mer eller mindre olämpliga för handeln.

Den närmaste frågan blir nu, hur man med ledning av vunna erfarenheter skall kunna slutgiltigt ordna avsättningen av de svenska frukt-skördarna, så att fruktodlingen lämnar ett i ekonomiskt hänseende tillfredsställande resultat.

Vad den bättre frukten beträffar, borde saken icke var så svår att ordna. Först och främst måste arbetet ute i de fruktodlande länen i väsentligt högre grad än hittills inriktas på fruktens ändamålsenliga skördande, sortering och inpackning. Åt detta arbete böra under hela efter sommaren och hösten hushållningssällskapens trädgårdskonsulenter odelat få ägna sig. Erfarenheten från tvenne län har visat, att det går för sig att göra länsträdgårdsmästaren ansvarig snart sagt för att varenda fruktlåda, som sändes från hans län, är sorterad och packad såsom det å lådan anbragta fruktmärket utvisar. Han bör vidare övervaka försändningarna, så att frukten i största möjliga grad sammanföres i vagnslaster. Han måste för sitt läns vidkommande ordna med anskaffandet av förpackningsmaterial, utbildandet av fruktpackerskor m. m. Målet för hans verksamhet skall sålunda vara, icke att inför sina överordnade uppvisa största antalet förrättningsdagar, utan att kunna visa, att en för varje år avsevärt ökad kvantitet välbehandlad frukt från hans län kommer den svenska frukthandeln tillgodo.

Anländer sålunda frukten till försäljningsorten i sådant skick, att man tryggt kan lita såväl på kvalitets- som viktuppgifter utan att särskilt behöva kontrollera desamma, torde avsättningen icke möta någon svårighet, om man fortsätter efter de riktlinjer, som 1921 års fruktförsäljningsförsök med all önskvärd tydlighet anvisat.

Men om det sålunda relativt lätt borde kunna gå för sig att ordna avsättningen av den prima frukten, ställer sig saken väsentligt svårare, när det gäller den sekunda, vilken även den måste kunna förvandlas i pengar, om det skall uppstå någon vinst på fruktodlingen. F. n. är detta för de allra flesta fruktodlares vidkommande icke möjligt på grund av den hejdlösa importen av sekunda frukt från såväl valutasvaga som andra länder. Man nöjer sig nu icke längre med att importera dylik frukt medelst järnvägar och ångbåtar. Den allra nyaste företeelsen inom fruktimportens område är fruktförsäljning från estländska fruktskutor, vilka lägga till

på lämpliga ställen i Stockholms hamnar. På dessa skutor bedrives en livlig handel av sekunda frukt till ytterligt låga priser. Den obetydliga tullsatsen av 10 öre pr kg, kompenseras av fraktkostnaden för den svenska frukten, som under hösten 1921 vid försändning vagnslastvis mellan Skåne och Stockholm uppgick till i medeltal 9,4 öre pr kg. Den estländske fruktodlaren är sålunda på grund av den låga valutatan i sitt hemland betydligt gynnsammare ställd vid försäljning i Stockholm av sekunda frukt än hans sydsvenska kollega. Men dessutom har han en stor trumf på hand i svenskarnas medfödda förkärlek för allt utländskt. Man serverar gladeligen även vid större festmåltider som dessert estländska kokfrukter av lägsta kvalitet, naturligtvis bara därför, att värdinnan tror, att den estländska frukten är någonting nytt och fint, som gästerna tidigare icke varit i tillfälle smaka. Det skulle säkerligen aldrig falla samma husmoder in att vid ett dylikt tillfälle servera svenska hushållsäpplen av samma låga kvalitet, även om hon kunde komma över sådana till ännu lägre pris.

Men även från Schweiz, varifrån före kriget någon mera betydande fruktimport hit till landet icke ägt rum, och framförallt från Holland, införas f. n. massor av sekunda och ännu sämre frukt, som tidigare hamnat i de tyska marmelad- och ciderfabrikerna, men som nu av allmänt kända orsaker icke kunna mottagas där. Även Polen har under det sistförflutna året uppträtt som leverantör av sämre kokfrukt.

Importen av denna mindervärda frukt ombesörjes till icke oväsentlig del av en sig alltjämt ökande skara utländska köpmän företrädesvis av israelitisk börd. De gamla affärsfirmorna i frukt torde i det stora hela sett stå utanför denna slags fruktimport.

Det finnes bara ett sätt att råda bot på dessa missförhållanden och hämma importen av mindervärd frukt och det är en höjning av tullen å färska äpplen och päron från 10 till 30 öre pr kg. Fruktodlarnas önskemål, speciellt framförda i en motion vid förra årets riksdag, ha gått ut på att få den högre tullsatsen gällande från den 1 aug. till den 1 febr. Vill man emellertid endast hindra importen av mindervärd frukt, som till dumpingpriser försäljes till vårt land, kan man säkerligen nå detta mål, även om den högre tullsatsen tillämpas endast under tiden 1 sept.—1 jan.

Man kan nämligen antaga, att importörerna icke skola våga sig på någon massimport före den 1 sept. av den föga hållbara sommarfrukten. Efter den 1 jan. är importen på grund av faran för köld så riskfylld, att det näppeligen behöves befaras någon massimport av mindervärd frukt vid denna årstid. Förresten torde även vid en rik fruktskörd den svenska frukten vid det laget i det närmaste vara förbrukad.

Måhända skulle en så väsentlig förkortning av den tid, under vilken ett ökat tullskydd ifrågasättes, medföra ökade utsikter att få riksdagen med på ett förhöjt tullskydd för färska äpplen och päron, särskilt i be-

traktande av, att ett sådant i främsta hand skulle komma de mindre jordbrukarna tillgodo. Just för småbrukaren är fruktodlingen en icke så föraktlig inkomstkälla, för så vitt han kan erhålla avsättning för hela sin fruktskörd och därigenom erhålla vinst på sin fruktodling.

Av den allra största betydelse är dock till sist, att vårt svenska folk mer än hittills kommer till insikt om fruktens betydelse som livsmedel. Frukt får icke längre anses som en lyxartikel vid rike mans bord utan som en nödvändighetsvara i det enklaste hushåll. Frukt och framförallt äpplen böra i stor utsträckning komma till användning vid såväl den privata som den offentliga mathållningen. Just av fallfrukt och annan mindervärd frukt kan det yppersta äpplemos beredas och sådant ställer sig, även om det måste inköpas från någon fabrik, billigare i användning än kött, som det från näringssynpunkt sett för övrigt icke är underlägset. Enligt den förträffliga artikeln om "Frukt och svensk frukt i statens och kommunernas mathållning" i "Svensk Intendenturtidskrift" 1921, författad av den bekante förkämpan för användning av frukt vid militära inrättningar, kaptenen vid Intendenturkåren KNUT R. STANLER, får man för en kostnad av 43 öre endast 805 kalorier, när biffkött, smör, potatis och bröd kommer till användning, under det att man för ett 10 öre billigare pris erhåller 821 kalorier, när måltiden utgöres av sockrat äpplemos, skummad mjölk och bröd. Den som varit i tillfälle åse, med vilket välbehag ett regemente unga soldater inmundiga sin äpplemossupé, kan icke draga i tvivelsmål fruktdietens lämplighet vid våra militära inrättningar. Då det dessutom bevisats, att uthärdandet av de största fysiska ansträngningar möjliggöres bl. a. vid användandet av vegetarisk kost, måste från fruktodlarehåll allt göras för att arbeta bort den motvilja mot fruktdieten, som särskilt framträder hos kokerskorna såväl i de privata hushållen som vid den offentliga utspisningen. Kurser i fruktkonservering och demonstration i tillagning av frukträtter torde här vara de mest effektiva medlen. Särskilt vid hushållsskolor och vid de matlagningskurser, som numera till stort antal anordnas ute på landsbygden, borde fruktens värde som livsmedel och dess användbarhet inom hushållet mycket kraftigare än som nu sker framhållas. Att fruktodlarna själva på grund av obekantskap med fruktens värde som livsmedel låta en del mindervärd frukt ligga och förfaras i stället för att använda densamma inom det egna hushållet, är givetvis icke förenligt med klok hushållning.

Såsom av det anförda torde framgå, fordras ännu mycket intensivt arbete, innan vårt lands fruktskördar kunna anses bliva på ett fullt rationellt sätt tillvaratagna. Men uti detta arbete, som ju har till sitt innersta syfte att göra hela vårt folk delaktigt av frukträdens skatter, det ädlaste och finaste, som vår svenska jord kan frambringa, borde dessbättre *alla* medborgare utan klass- eller partiätskillnad kunna deltaga.

